

Αντί Προλόγου..... σελ. II

1. Ταξίδι στη Σαμοθράκη..... σελ. 19

Ο φόβος της απώλειας· 29 Ιουνίου 2007· ο πολίτης· η υπερθέρμανση της Γης και το λιώσιμο των πάγων· η χρονιά που μας πέρασε (χειμώνας 2006-7)· η προσωπική ευθύνη· 6 Αυγούστου 2007· το χθεσινοβραδινό μπουρίνι· τα δάνεια.

2. Ταξίδι στην Ικαρία..... σελ. 67

Ο χορός· η ελευθερία και ο Άλλος· οι Ικαριώτες και οι Γκρούβαλοι· οι Αλβανοί μετανάστες· η Ελευθερία και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα· περί ελευθερίας και τάξης· η ελευθερία και η ανάπτυξη· η αιτία της υποκρισίας· παιδιά και βία· τα άλλοθι της ανάπτυξης· το camping και η ρύπανση· τον οίκο τον χρειάζονται οι άνθρωποι· η μεταφορά· τον οίκο τον χρειάζονται οι άνθρωποι· η μεταφορά· ο Χριστός ανακηρύσσεται Θεάνθρωπος· η Παρθένος και η ανειπίτη επιρροή των μύθων· τον οίκο τον χρειάζονται οι άνθρωποι· η κυριολεξία· η ανάπτυξη ξανά· και ο Νόμος;

3. Στον Δρόμο για τη Λίμνη..... σελ. 130

25 Αυγούστου 2007· το σκοτάδι· ο Ιμπραήμ· Οι Μύγες· περί βλακειάς και εξανθρωπισμού.

4. Εκεί όπου τα όρια Υπερβαίνονται..... σελ. 163

Το Δελτίο Τύπου· το σκάνδαλο των ομολόγων.

5. Οι «νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες»..... σελ. 186

«Επιχειρηματικές ευκαιρίες» στην Πύλο· το ΣτΕ· η (υπ)ανάπτυξη της Ελλάδας· ο τουρισμός ως βιομηχανικό προϊόν· περί αναδιανομής του εισοδήματος· περί μνήμης και γνώσης· τα γήπεδα γκολφ· οι νομοθετικές ρυθμίσεις· η φωτιά στη δυτική Πελοπόννησο· The Mall· ο προσωπικός παράγοντας· η συνευθύνη της εξουσίας· νόμοι και σχεδιασμός· η Ιόνια Οδός· ανάπτυξη και λαϊκισμός.

6. Δελτίο Τύπου, η συνέχεια..... σελ. 268

Μερικές ειδήσεις της τελευταίας στιγμής· και το γεγονός που δεν έγινε Είδηση ποτέ· εν κατακλείδι...

7. Το Πολιτικό μας Σύστημα I ..... σελ. 307

Η κοινοβουλευτική δημοκρατία (Α) συμφωνία προς το συμφέρον του λαού· ο εθνικισμός· γιατί οι... μέτοχοι δεν αντιδρούν· Ελευθερία, και ελεύθερη αγορά· Η Φάρμα των Ζώων (Β) συμφωνία για τον τρόπο διακυβέρνησης· οι ιδεολογίες (τα κοινά χαρακτηριστικά των ιδεολογιών σε σχέση με την εξουσία, το τέλος των ιδεολογιών, οι ιδεολογικοί παράδεισοι και η Ελευθερία)· όταν οι ηγέτες... κρύβονται· η Γένοβα (Γ) η παραβίαση του Συντάγματος· οι κάμερες· η δημοκρατία ως πολίτευμα· πώς φτάσαμε στη σημερινή δημοκρατία· οι προτεραιότητες και αξίες μιας Πολιτείας· οι προϋποθέσεις λειτουργίας ενός πολιτικού συστήματος· της δημοκρατίας· η διάκριση των εξουσιών· η αστυνομία και οι μπάτσοι· η τροπολογία· γιατί παραβιάζεται το Σύνταγμα; Συμπερασματικά...

8. Το Πολιτικό μας Σύστημα II ..... σελ. 443

Όταν η κοινοβουλευτική ολιγαρχία φορά μάσκα· η αποτελεσματικότητα της δημοκρατικής αντίδρασης· τα μεταλλεία χρυσού· η δικαιολόγηση της βίας· η δύναμη της συνήθειας· η πολιτική βία και οι μορφές αντίστασης στην κοινοβουλευτική ολιγαρχία· περί μοιράσματος της ευθύνης· ατομική και μαζική βία· περί πολιτικών δολοφονιών· το κοινωνικό συμβόλαιο· το κράτος-ως-εξουσία· η γένεση των Η.Π.Α.· η πολιτική αντίδραση.

9. Εκλογές 2007..... σελ. 506

28 Αυγούστου 2007· η λευκή ψήφος και οι... παράπλευρες συνέπειες· τα «μικρά» κόμματα (1)· το Κ.Κ.Ε.· τα «μικρά» κόμματα (2)· ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α.· η εκλογή του Αλέξη Τσίπρα· τα κόμματα εξουσίας· η Ελλάδα και οι ντροπές της· η ευθύνη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. (ΠΑ.ΣΟ.Κ. και εργασία, ΠΑ.ΣΟ.Κ. και οικονομία, ΠΑ.ΣΟ.Κ. και παιδεία)· η μαζική παραγωγή πτυχιούχων-επιστημόνων· προνομιακές συσχετίσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. με ομάδες εργαζομένων (ΠΑ.ΣΟ.Κ. και δημοσιογράφοι, ΠΑ.ΣΟ.Κ. και διάνοξη, ΠΑ.ΣΟ.Κ. και συνδικαλιστές)· επιστροφή στα παράδοξα των εκλογών· η αποχή· η Γιαννάκου και το βιβλίο ιστορίας· η Εκκλησία· επιμέρους άτομα· ο ΛΑ.Ο.Σ., ή Τα «μικρά» κόμματα (3)· ο ακροδεξιός Λόγος· η άνοδος της αριστεράς· οι Εκλογές στο ΠΑ.ΣΟ.Κ.· και με το «λευκό»;

10. Μια Μικρή Παρένθεση..... σελ. 600

«Μοναδική πατρίδα μας τα παιδικά μας χρόνια».

Επίλογος..... σελ. 605

Παράρτημα..... σελ. 613

*Don't give in
Without a fight*

«Hey You», Pink Floyd

Αντί Προλόγου

Πήγα στη Σαμοθράκη. Διακοπές καλοκαιρινές. Μαζί με μια καλή φίλη, την Κατερίνα, που είχαμε γνωριστεί σε έναν άλλο μακρινό προορισμό πριν αρκετά χρόνια, στον νότο. Και από τότε μας αρέσει να κάνουμε ταξίδια μαζί, οι δυο μας ή και με παρέα, σε τόπους μακρινούς.

Το γνώριζε ήδη το νησί η Κατερίνα. Το αγαπούσε πολύ και ήθελε να το γευτώ κι εγώ με όλες μου τις αισθήσεις αν ήταν δυνατόν. Νησί κι αυτό! Ένα βουνό πεταμένο μέσ' στη θάλασσα είναι η Σαμοθράκη. Αλλά τι βουνό! Και με τι χάρη και αρμονία πεταμένο εκεί. Νερό παντού. Νερό, πέτρα, ξύλο και... δύναμη. Δέντρα πολλά. Πλατάνια κυρίως, και άλλα: καρυδιές, καστανιές, κουμαριές.

Α, οι κουμαριές! Τι μεγάλη έκπληξη η αίσθηση της αφής πάνω τους – τουλάχιστον για ένα «παιδί της πόλης». Ο κορμός τους είναι γυμνός, ή ξεγυμνώνεται με τον χρόνο. Αν κλείσεις τα μάτια και απλώσεις τα χέρια πάνω του θα νιώσεις πως χαϊδεύεις ένα ανθρώπινο κορμί. Ένα γυμνό ανθρώπινο κορμί, λείο και απαλό, καμπυλωτό αλλά και στητό, στέρεο. Δεν θες να τραβήξεις τα χέρια από πάνω του. Και μπορεί, αν αφηθείς πραγματικά, ελεύθερος απέναντι σε αυτή την αίσθηση, να νιώσεις την επιθυμία, σχεδόν ανάγκη, να το αγκαλιάσεις και να το φιλήσεις.

Ελευθερία. Αισθήσεις. Ερωτισμός.

Φυσικά, δεν είναι βέβαιο πως θα το κάνεις. Επειδή μπορεί, πλησιάζοντας τα χείλη στον κορμό, να ανοίξεις τα μάτια την

τελευταία στιγμή και να αντικρίσεις έναν κορμό δέντρου. Ένα σκέτο κορμό δέντρου. Μια άψυχη φύση – αφού έτσι μάθαμε να τη βλέπουμε. Αδράνεια. Η δύναμη της συνήθειας. Και ο ερωτισμός, η επικοινωνία με το δέντρο, τη φύση, τα αναπόσπαστα κομμάτια του εαυτού μας, διακόπτεται απότομα. Μέχρις ότου βρεθεί στο δρόμο σου, στο μονοπάτι προς το βουνό ψηλά στις βάθρες, κι άλλη κουμαριά. Που θ' αγγίξεις καθώς θα περνάς και θα νιώσεις ξανά... Και αν μείνεις αρκετό καιρό δίπλα στη φύση, στο τέλος μάλλον θα φιλήσεις το δέντρο. Αφού θα έχεις εξοικειωθεί με αυτό, με τη φύση την ίδια, ή μάλλον με την ίδια σου τη φύση. Με τον εαυτό!

Εξοικείωση! Μια διαδικασία που έχει στη βάση της την οικειότητα. Προϋποθέτει επαφή, στενή γνωριμία, γαλούχηση. Όχι απλή ενημέρωση αλλά εσωτερική γνώση, βαθιά συνειδητοποίηση. Εμπειρία. Σε όλους τους τομείς.

Στα αμέτρητα μονοπάτια δίπλα στα ποτάμια της Σαμοθράκης... Εκεί στις βάθρες, στις μικρές και μεγάλες, ρηχές ή απύθμενες κολυμπήθρες όπου το νερό κοντοστέκεται φαινομενικά δημιουργώντας φυσικές πισίνες... Εκεί θαυμάζει κανείς τα τεράστια πλατάνια. Τεράστια και αμέτρητα, που μόλις και μετά βίας αφήνουν λίγες ακτίδες φωτός να φτάσουν κατευθείαν ως το χώμα. Μοιάζει η Σαμοθράκη με ένα ατελείωτο δάσος πλατανιών, τόσο μεγάλων και γέρικων – αποπνέουν δύναμη και σοφία– που οι κουφάλες τους θυμίζουν τις περιπέτειες στις οποίες πρωταγωνιστούσαμε κρυφά στον φανταστικό κόσμο της παιδικής μας ηλικίας και αποτελούσαν την κρυψώνα, το καταφύγιο των μικρών ηρώων. Σαν τα μέρη των νεραϊδοτόπων και των ουτοπικών ονειροπολήσεων.

Ο αρχικός θαυμασμός του πλατανόδασους και το έντονο ξάφνιασμα του καινούργιου επισκέπτη αρχίζουν να διαμεσολαμβάνονται από την παρατήρηση καθώς η εξοικείωση κάνει το περιβάλλον πιο γνώριμο. Χωρίς ο θαυμασμός να υποχωρεί στο ελάχιστο, αρχίζει κανείς να βλέπει την κίνηση πέρα από τη φαινομενική στατικότητα του τοπίου. Τη ροή, την πορεία που οδήγησε στο αποτέλεσμα που φτάνει μπρος στα μάτια μας. Βλέπει, λοιπόν, κανείς στις όχθες των ποταμών, ή ακόμα και στη μέση τους, πλατάνια και πέτρες. Βράχους λείους και καθάριους, μικρούς ή μεγάλους σε άμεση επαφή με τα δέντρα, με τις ρίζες των δέντρων. Σε ένα σφιχταγκάλιασμα. Ή σε μια σύγκρουση. Ή και τα δυο μαζί. Συχνά είναι άλλωστε αδιαχώριστα αυτά τα δυο. Σύγκρουση και τρυφερότητα. Ζωή και θάνατος. Έρωτας. Μέσω της κίνησης, της αλλαγής, της ανατροπής. Μέσω της εγγυητικής δύναμης των ριζών που δεν ξεκολλούν απ' το έδαφος, δίνοντας σταθερότητα και σιγουριά. Θεματοφύλακες της ομαλής μετάβασης από το παρελθόν στο μέλλον.

Έτσι και οι βράχοι. Παρασυρμένοι από την ορμητική ροή του νερού που κατηφορίζει για να ξεχυθεί στη θάλασσα... Έρμαια της ξέφρενης πορείας του που, με ξεδιάντροπη ανυπομονησία, αδιάφορο για τις συνέπειες του πε-

ράσματός του, τους χτυπά με δύναμη πάνω στα δέντρα... Πάνω στα πλατάνια, που με τη σειρά τους συγκρατούν το χώμα και το βουνό... Στέκουν παρ' όλα αυτά.

Ένα δέντρο έχει γείρει στη μέση του ποταμού. Στις ξαπλωμένες ρίζες του είναι σφηνωμένος ένας μεγάλος, στρογγυλός άσπρος βράχος με τρόπο που δεν ξεχωρίζει η αρχή του ενός από το τέλος του άλλου. Σαν να είναι ένα. Παραπάνω, στις όχθες, ο πλάτανος άντεξε στη σύγκρουση και έχει σταματήσει τη βίαιη πορεία του βράχου πάνω στο δυνατό του σώμα. Και πιο πέρα, οι ρίζες ενός άλλου δυνατού πλάτανου έχουν απλωθεί πάνω από το βράχο, κρατιούνται από αυτόν. Κι έτσι ο βράχος δίνει ζωή στο δέντρο που παραλίγο να καταστρέψει. Σύγκρουση και δημιουργία στην απόλυτη ενότητα. Και στο πλάι ρέει το νερό. Ήρεμο και σταθερό τώρα που καλοκαίριασε, δεν προδίδει τη δύναμή του. Ορμητικό και ανατρεπτικό όταν ανοίξουν οι ουρανοί. Κι αλλοίμονο σ' όποιον βρεθεί στο πέρασμά του.

Τρεχούμενο νερό. Ο ηθικός και φυσικός αυτοουργός! Κάποιος μου είπε στη Σαμοθράκη ότι το νερό φέρει τη μνήμη, την παγκόσμια μνήμη της ανθρωπότητας. Γνώση και πληροφορία! Γι' αυτό, λέει, προκαλεί τη μεταβολή, την αλλαγή, τη σύγκρουση. Και τη συμφιλίωση! Το τρεχούμενο, όχι το στατικό. Ούτε και αυτό σε μπουκάλια βέβαια, το εμπόρευμα. Αλλά αυτό που τρέχει πάνω σου και προκαλεί ευεξία.

Όταν έκατσα κάτω από έναν καταρράκτη και το παγωμένο νερό έπεφτε με δύναμη πάνω μου από τα είκοσι μέτρα, άρχισα να γελάω ασταμάτητα. Ξεκαρδίστηκα στα γέλια· χωρίς (άλλο) λόγο! Με κοίταζε η Κατερίνα και γέλαγε κι αυτή. Μ' εμένα.

Το γέλιο είναι δύναμη. Το γέλιο είναι μεταδοτικό!

Κοιτάζοντας τα τρία αυτά στοιχεία –ξύλο, πέτρα και νερό– πάνω στο χώμα και κάτω από τον ουρανό, έτσι όπως μπλέκεται το ένα μέσα στο άλλο μέσα σε μια διαρκή και αέναη κίνηση, σκέφτομαι αναπόφευκτα ότι η φύση οργιάζει. Κυριολεκτικά. Μια μεγάλη ερωτική συνεύρεση όλων των στοιχείων της φύσης, της οποίας το αποτέλεσμα είναι απλώς εκθαμβωτικό. Επικοινωνία.

29 Ιουλίου 2007

Είναι η πανσέληνος του μήνα. Η μηνιαία γιορτή του φεγγαριού. Όλοι περιμένουν να το δουν ν' απλώνει την ουρά του πάνω στη θάλασσα, να φωτίζει το σύμπαν (μας)! Και όλοι «σεληνιάζονται». Αποφασίσαμε με τη φίλη μου να

---

1. Δείτε το βιβλίο του Alick Batholomew (2003), *Hidden Nature: the startling insights on Victor Schaubeger*, ISDN: 1-931882-48-7, καθώς και του Olof Alexanderson (1990), *Living Water*, ISBN: 0-946551-57-X.

πάμε σε μια ανατολική παραλία με τους υπνόσακούς μας και να παραμονεύσουμε. Να παραμονεύσουμε για να το δούμε να ξεμυτά μέσα από τη θάλασσα, κόκκινο ή πορτοκαλί. Για να κοιμηθούμε στο ύπαιθρο, πάνω στα χαλίκια, κάτω από το φεγγάρι και με τη θάλασσα να σκάει στα πόδια μας. Απ' ότι διαπιστώσαμε, πολλοί άλλοι «φεγγαρόπληκτοι» είχαν την ίδια ιδέα.

Πριν σκοτεινιάσει ακόμη χαζεύαμε σιωπηλά το τοπίο. Εγώ τη θάλασσα και η Κατερίνα τα βράχια που, όπως με προέτρεψε να διαπιστώσω, είχαν πάνω τους χρώματα και αποχρώσεις απρόσμενες: κόκκινο, πράσινο, κίτρινο, καφέ, όλα δεμένα μεταξύ τους σε μια υπέροχη αρμονία. Και τα κατσίκια στις παρυφές τους να μας κοιτάνε αγέρωχα. Εγώ ξαναγύρισα στη θάλασσα και στις σκέψεις μου, οι οποίες, χωρίς να το θέλω και χωρίς να το περιμένω, άρχισαν να γυροφέρνουν σε δυσάρεστα μονοπάτια. Στα μονοπάτια της πραγματικότητας. Της πραγματικότητας που είχα αφήσει πίσω μου φεύγοντας για διακοπές και που απέφευγα πεισματικά να αντικρίσω. Μιας πραγματικότητας που δημιουργούσε μέσα μου, και συχνά στους γύρω μου, την αίσθηση του αδιεξόδου και της αδυναμίας. Το θλιβερό σκηνικό του παραλόγου που η πεισματική του τάση για επανάληψη, με την αθροιστική της δύναμη, προκαλεί έντονη οργή.

Από αυτή την οργή, ανικανότητα, αδιέξοδο, προσπαθούσα να κρυφτώ πρόσκαιρα κοντά στη φύση, με καλούς φίλους, ώστε γυρνώντας να προσπαθήσω να τις αντιμετωπίσω ξανά. Αλλά, βέβαια, «το καλοκαίρι δεν είναι μέρος να κρυφτεί κανείς», όπως εύστοχα είχε πει ο Παναγιώτης σε μια άλλη καλοκαιρινή συγκυρία. Και είναι αλήθεια ότι δεν μπορείς να κρυφτείς. Κανείς δεν μπορεί. Οι διακοπές πρέπει να είναι ξεκούραση και αναζωογόνηση. Όχι φυγή. Ως φυγή και απόδραση χρησιμοποιούνται όμως όλο και περισσότερο τον τελευταίο καιρό. Και όλα γύρω σου στο υπενθυμίζουν. Οι άνθρωποι και οι κουβέντες... Η εφημερίδα που θα πέσει στα χέρια σου... Η φύση, η υπέροχη φύση με την τόσο κραυγαλέα αντίθεσή της προς αυτό που ζούμε καθημερινά... Και φυσικά ο ίδιος μας ο εαυτός.

Αυτός ο εαυτός μού μίλησε εκείνο το απόγευμα. Ένιωθα από καιρό δυσφορία για αυτή την πραγματικότητα και κυρίως για το γεγονός ότι η επιθυμία μου να την αναλύσω, να τοποθετηθώ τόσο ως ενεργή πολίτης όσο και ως επιστήμονας απέναντί της, προσκρούει συνεχώς σε στημένα τείχη. Που δεν θα έπρεπε καν να βρίσκονται εκεί. Και όμως μας περικυκλώνουν. Και εκεί που η σκέψη μου αναζητούσε διόδους ώστε να διοχετευτεί η πηγαία αλλά εγκλωβισμένη δημιουργικότητα και η αγάπη μου για την επιστήμη και την κοινωνία, ήρθε η αναλαμπή. Ξάφνιασμα. Η ιδιαίτερη εκείνη στιγμή που, μεμιάς, μεταβάλλει όλο σου το είναι. Φτάνει μόνο να μπορέσεις να την ακούσεις μέσα σου να μιλάει. Με επισκέφτηκε η ιδέα και η έμπνευση. Μέσα σε μια μόνο στιγμή, έτσι ξαφνικά, γεννήθηκε μέσα μου αυτό το βιβλίο. Αυτό το υπέροχο ταξίδι.

Ιδέα και Έμπνευση.

Ιδέα! Όλο το βιβλίο, που μόλις τώρα ξεκινάει, σχηματίστηκε μέσα στο μυαλό μου εκείνη ακριβώς τη στιγμή. Σαν ένα τεράστιο κωνί να κατέληγε στο ανήσυχο μυαλό μου, εισρέοντας σ' αυτό το περιεχόμενό του μέσα από μια μικροσκοπική οπή. Μέσα σε μια στιγμή ήξερα ακριβώς τι ήθελα να γράψω, κι ως μην είχα την ακριβή θεματολογία υπ' όψιν μου. Ήξερα και πώς θα το έγραφα. Γνώριζα τη μορφή του, παρόλο που είχα σκοπό να μην χρησιμοποιήσω μορφή και σχήμα. Άρχισα να γράφω. Χωρίς μορφή και σχήμα, γνωρίζοντας όμως και τη μορφή και το σχήμα του. Έτσι απλά.

Πάνε πολλά χρόνια από τότε που ήθελα να γράψω ένα βιβλίο, ένα μυθιστόρημα που, εν μέσω ταξιδιών, θα παρείχε στοιχεία πραγματικά και θα κατέθετε απόψεις γύρω από αυτά. Δεν ήξερα όμως πώς. Γνώριζα μόνο την επιστημονική παραγωγή και έκφραση. Δεν ήξερα καν αν θα ήμουν ικανή γι' αυτό, αν θα ήταν ωραίο, τι μορφή θα είχε, πώς θα έγραφα το σενάριο! Και δεν το ξανασκέφτηκα από τότε. Κι εκεί, στην παραλία του... νησιού, εν αναμονή του ολόγιουμου φεγγαριού, όλα ξεκαθάρισαν ως δια μαγείας. Η παλιά ιδέα αναβίωσε, βγήκε απ' τη λήθη ξεκάθαρη και δυνατή, παίρνοντας δυναμική μέσα απ' τα σημερινά αδιέξοδα και ανησυχίες. Κι έτσι η ιδέα αποκαλύφθηκε μπροστά μου. Αυτά που θεωρούσα άσχετα, ασύνδετα, ή που δεν θυμόμουν ίσως, δέθηκαν σε μια *ολότητα* που με συγκλόνισε ακριβώς γι' αυτό: για το *απαίδευτο* πάντρεμα επιθυμιών και προσδοκιών που έχουν υπάρξει μέσα μου κατά καιρούς, σε μια χρονική στιγμή που η ιδέα αυτή προσφέρει προσωπική λύτρωση. Και πιθανή προσφορά.

Έμπνευση! Δεν ανησυχώ πια αν το βιβλίο μου θα είναι ωραίο, αν το σενάριο θα είναι ικανοποιητικό, όπως παλιά. Αποτελεί ούτως ή άλλως το προϊόν μιας υπέροχης συγκυρίας που, ως τέτοια, είναι εξ ορισμού μοναδική κι ανεπανάληπτη. Οι σκέψεις μου, η εσωτερική ένταση, η φίλη μου με τους χρωματιστούς βράχους της, η θάλασσα, η σελήνη, το ζευγαράκι που ερωτοτροπούσε παραδίπλα... Ακόμα και το συναίσθημα της μη εξοικείωσης μου με το νησί... Όλα αυτά δημιούργησαν μια δυναμική που δεν θα μπορούσε να επαναληφθεί σε άλλο χρόνο, σε άλλο τόπο. Η μοναδικότητα της στιγμής που μου επιτρέπει να εκπληρώσω παλιά όνειρα και καινούργιες ανάγκες με μια κίνηση. Η έμπνευση. Η Σαμοθράκη. Σε αυτήν αφιερώνω το βιβλίο τούτο. Σε αυτήν χρωστώ τη στιγμή εκείνη. Και την ευχαριστώ.

* * *

Το *Ταξίδι στη Σαμοθράκη* είναι ένα πολιτικό ημερολόγιο, ένα αφηγηματικό δοκίμιο, μια πολιτική ανάλυση και μια αφήγηση.

Ένας ενδιάμεσος σκοπός του βιβλίου είναι η ανάδειξη της *πολιτικής κατά-*

στασης και της κοινωνικής νοοτροπίας των τελευταίων δύο δεκαετιών στην Ελλάδα. Ενδιάμεσος με την έννοια ότι η Ελλάδα διαμορφώνεται και εντάσσεται μέσα σε ένα γενικότερο διεθνές περιβάλλον και, ως εκ τούτου, θα αποτελέσει το παράδειγμα μέσα από το οποίο θα αναδειχτούν και ευρύτερα συμπεράσματα και ερμηνευτικά σχήματα. Ευρύτερα τόσο στον χρόνο όσο και στον χώρο. Διότι το ζήτημα της συγκρότησης της κοινωνικής ζωής, της σύστασης της Πολιτείας, δεν είναι σημερινό. Ούτε και τα προβλήματά του.

Ο ευρύτερος όμως σκοπός του βιβλίου είναι η ανάδειξη του πολιτικού καθώς και της ολότητας του κύκλου. Ως πολιτικό (ή πολιτική κατάσταση) εννοούμε το πεδίο που αφορά την κοινή ζωή, τη συλλογικότητα, το σημείο όπου το ατομικό και το συλλογικό τέμνονται, αλλά και το σημείο όπου αυτά οργανώνονται θεσμικά. Και ως κύκλο αναφέρομαι στον μοναδικό τρόπο διαπλοκής των επιμέρους κρίκων της ζωής, των πεδίων της ατομικής και συλλογικής μας ύπαρξης σε ένα ενιαίο και αδιάσπαστο Όλον. Η βασική θέση αυτού του βιβλίου είναι ότι όλα συνέχονται σε μια μοναδική σχέση αιτίας-αποτελέσματος, όπου φαινομενικά άσχετα μεταξύ τους πράγματα εντάσσονται σε ένα ευρύτερο ερμηνευτικό πλαίσιο.

Ο τρόπος ανάδειξης της πολιτικής πραγματικότητας θα είναι η αφήγηση· αυτή που θα δώσει το έναυσμα για τη θεωρητική ανάλυση. Μέσα από την εξιστόρηση γεγονότων, εμπειριών, πληροφοριών, συνομιλιών, θεωριών και στοιχείων, θα αποκαλύπτονται ένα-ένα τα διάσπαρτα στοιχεία μιας πραγματικότητας που παρουσιάζεται κατακερματισμένη. Η αφήγηση θα γίνει μέσα απ' το ταξίδι· το *Ταξίδι στη Σαμοθράκη*, στην Ικαρία, στην Εύβοια και όπου αλλού. Η εμπειρία του ταξιδιού, της επαφής με άλλους τόπους και ανθρώπους είναι, αν θέλετε, και η πιο σημαντική, δεδομένου ότι μας ενδιαφέρει η κοινή ζωή των ανθρώπων, οι διάφορες τοπικές κοινωνίες και νοοτροπίες με τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.

Η αφήγηση που έχει ήδη ξεκινήσει είναι κατά κάποιον τρόπο αυτοβιογραφική. Χωρίς όμως να αναφέρεται σ' εμένα την ίδια! Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτον, τα μέχρι τώρα ταξίδια και εμπειρίες θα δώσουν το «σενάριο» του βιβλίου. Όλα τα στοιχεία, οι συνομιλίες, τα γεγονότα είναι πραγματικά, είναι κομμάτια της μνήμης και της εμπειρίας – της δικής μου και της κοινωνίας στην οποία ζω. Δεύτερον, το προκείμενο δεν είναι η ίδια η ζωή που έχω ζήσει αλλά οι πληροφορίες, οι σκέψεις και οι γνώσεις που έχουν αποτυπωθεί ως τώρα. Επιλέγω την αυτοβιογραφική αφήγηση διότι ενέχει το στοιχείο της μέθεξης, της οικειότητας, της κοινωνίας. Την επιλέγω επίσης διότι είναι λιγότερο... αυταρχική: δεν θα διηγηθώ μόνο τις σκέψεις και τα συμπεράσματά μου αλλά και τον τρόπο, τα γεγονότα που με οδήγησαν σε αυτά. Έτσι θα δοθεί στον αναγνώστη η ευκαιρία να σκεφτεί, να οδηγηθεί ο ίδιος σε σκέψεις και να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει μαζί μου. Όμως το ζητούμενο

δεν είναι αυτή καθαυτή η εμπειρία και πορεία μου. Το ζητούμενο είναι το πολιτικό (και κοινωνικό και οικονομικό φυσικά) πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή αναγκαστικά εντάχθηκε, ελίχθηκε και εξελίχθηκε.

Είναι προφανές ότι η όποια έκθεση προσωπικών στοιχείων στον δημόσιο λόγο αποτελεί για μένα ένα τίμημα, ένα κόστος που πρέπει να πληρωθεί. Σε αυτή την έκθεση δεν θα επικαλεστώ την ιδιωτικότητα των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων² μου, αφού οι σκέψεις και οι πεποιθήσεις μου θα αποτυπωθούν με σαφήνεια όπου χρειάζεται. Αν και πιστεύω πως ο σεβασμός αυτής της ιδιωτικότητας αποτελεί εγγύηση του σεβασμού του ατόμου και είναι υποχρέωση όλων, θα πρέπει να κατανοήσουμε πως αυτή είναι μια υποχρέωση προς το άτομο *από τους άλλους*: από την κοινωνία και την Πολιτεία. Εγώ, όμως, μπορώ να επιλέξω, και είναι *αποκλειστικό μου δικαίωμα*, να εκθέσω αυτά τα δεδομένα. Διότι είναι δικά μου. Και διότι έχει έρθει ο καιρός να πάρουμε θέση. Ανοικτά.

Εννοείται πως δεν θα εκθέσω κανέναν που δεν έχει επιλέξει να εκτεθεί. Συνεπώς, σε ελάχιστες περιπτώσεις θα αναφέρω ονόματα άλλων ή στοιχεία που μπορεί να φανερώσουν την ταυτότητά τους, εφόσον η σχέση μου μαζί τους είναι ιδιωτική. Όπου βέβαια το αντίθετο έχει σημασία ή οι εμπλεκόμενοι είναι δημόσια πρόσωπα, τότε επιβάλλεται η δημόσια αναφορά στα στοιχεία που αφορούν τα δημόσια πεπραγμένα τους.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε, το παρόν βιβλίο είναι μια επιστημονική ανάλυση. Αν και δεν τηρεί τους αυστηρούς κανόνες παρουσίασης, εξειδίκευσης ή έκθεσης της βιβλιογραφίας, ακολουθεί ως βασικό κανόνα επιστημονικής δεοντολογίας την αναζήτηση της αλήθειας μέσω μιας πολυδιάστατης πολιτικής ανάλυσης. Της αλήθειας όχι ως υπερβατικό επέκεινα, αλλά ως αποτέλεσμα προσέγγισης που συνίσταται στην εξεύρεση πληροφορίας, στη διασταύρωσή της μέσω αξιόπιστων πηγών και στην αντικειμενική παρουσίασή της. Επίσης, επιλέγεται η πολυδιάστατη, διεπιστημονική προσέγγιση, καθώς αυτό που αναζητείται είναι η συσχέτιση διαφόρων δεδομένων και όχι η εξειδίκευση της γνώσης. Φυσικά, τα συμπεράσματα και οι απόψεις που διαμορφώνει κανείς, ή εγώ η ίδια, μέσω αυτών των πληροφοριών ποικίλλουν και είναι αποτέλεσμα πολύπλοκων διαδικασιών, προσωπικών εμπειριών και επιλογών. Θα πρέπει, εντούτοις να αναφερθεί ότι πληθώρα στοιχείων και συμπερασμάτων προέρχονται και κατατίθενται σ' αυτό το βιβλίο ύστερα

---

2. Τα προσωπικά δεδομένα αφορούν προσωπικά στοιχεία του ατόμου, όπως ηλικία, διεύθυνση, οικογενειακή κατάσταση και άλλα. Τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα είναι ειδική κατηγορία προσωπικών δεδομένων που αφορούν τις προσωπικές πεποιθήσεις του κάθε ατόμου: θρησκεία, πολιτική τοποθέτηση, κ.λπ.

από ενδελεχή δημοσιογραφική έρευνα στην οποία προέβην κατά τη διάρκεια της συγγραφής του.

Έτσι, αυτό το *Ταξίδι στη Σαμοθράκη* είναι ένα αφηγηματικό δοκίμιο, όσον αφορά τη μορφή του, ένα πολιτικό δοκίμιο, όσον αφορά το περιεχόμενο, και ένα επιστημονικό δοκίμιο, όσον αφορά τη μεθοδολογία του.

* * *

Ας ξεκινήσει λοιπόν το ταξίδι αυτό. Ένα ταξίδι που θα ξεκινήσω μόνη μου και στην πορεία θα με συντροφεύσουν διάφοροι άνθρωποι, αναγνώστες! Έτσι, η υπόλοιπη παρέα θα με διαλέξει ως συνταξιδιώτισσα. Ερήμην μου! Χωρίς καν να ξέρω ποια είναι...

Κάθε ταξίδι έχει μια έκπληξη. Ας είναι αυτή μια έκπληξη για μένα!

Δευτέρα 6 Αυγούστου 2007

Νέλλη Ψαρρού